

ГОДИШЕН ДОКЛАД

за епизоотичната обстановка

по отношение на някои опасни

болести по животните в

България, съседни страни и

членки на Европейския съюз

(ЕС), за периода от 01.01.2022 г.

до 31.12.2022 г.

РЕЗЮМЕ:

През 2022 г. на територията на страната от особено опасните болести по животните от категория А са установени огнища на **Африканска чума по свинете** (2 при домашни свине и 387 при диви свине) и на **Високопатогенна инфлуенца по птиците** (20 при домашни птици и 3 при диви птици и птици в плен).

Заболяванията по животните оказват сериозно влияние върху селското стопанство, общественото здраве, околната среда, включително биологичното разнообразие, като особено опасните болести от категория А, съгласно класификацията на законодателството за здравеопазване на животните на ЕС, могат да се отразят сериозно на продоволствената сигурност, която е съществен елемент от националната

сигурност на всяка държава. Мерките за профилактика и контрол на тези заболявания могат да имат важни икономически последици за съответните сектори и да нарушат търговията. В настоящия доклад сме обърнали внимание основно на някои заразни заболявания по животните, причиняващи значителни стопански и икономически загуби за страната ни.

I. ВИСОКОПАТОГЕННА ИНФЛУЕНЦА ПО ПТИЦИТЕ (ВПИП):

1. Република България:

През 2022 г. са установени общо 23 огнища на ВПИП в България, 20 от които са при домашни птици, 1 при диви птици и 2 при птици в плен и са засегнати общо 740 979 птици. Засегнатите обекти са основно за патици (5 бр. за пекински патици и 4 бр. за патици мюлари), кокошки-носачки (6 бр.), бройлери (3 бр.) и лични стопанства (2 бр.). В два обекта заболяването се установява за втора поредна година, в един за трети път в продължение на 2 години, а в други два за трети път, но през предходни години.

Най-засегнатата е област Плевен с 10 огнища (9 от които при домашни птици), на следващо място по разпространение на ВПИП е област Хасково с 3 огнища, областите Пловдив, Габрово и Добрич са с по 2 огнища само при домашни птици, а областите Стара Загора и Бургас с по едно огнище при домашни птици. Важен фактор за разпространение на заболяването е близостта на обектите и гъстотата на популацията, особено в комбинация на обекти, отглеждани в съседство кокошеви и водоплаващи птици и разпространението на ВПИП през последните години отличава Плевен, Пловдив и Хасково като по-често засягани от ВПИП региони.

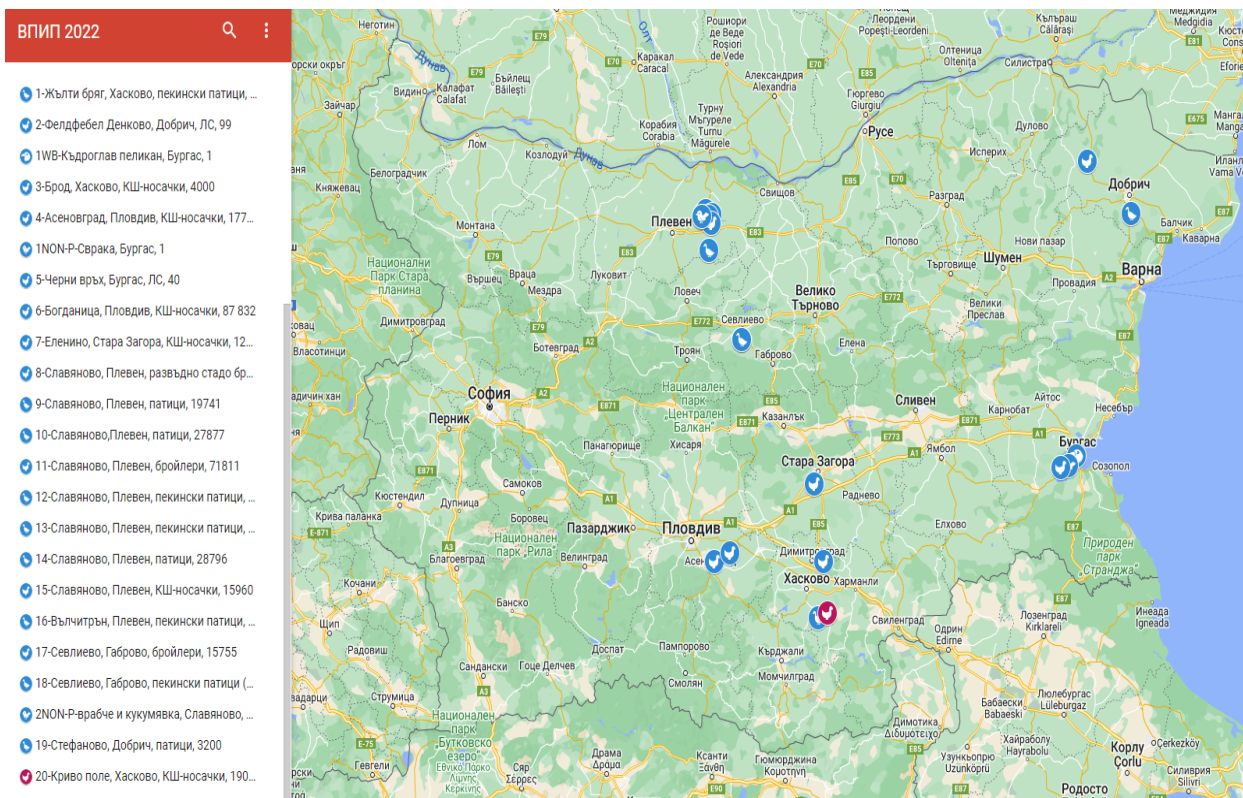
Положителна тенденция се наблюдава през сезон есен-зима, през който е възникнало само едно огнище, потвърдено на 21.10.2022 г., което е ликвидирано и към края на 2022 г. на територията на страната вече няма действащи ограничителни (предпазна и надзорна) зони съгласно заповеди на изпълнителния директор на Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ) и Решение за изпълнение (ЕС) 2021/641 относно спешни мерки във връзка с огнищата на високопатогенна инфлуенца по птиците в някои държави членки.

Информация относно огнищата на ВПИП от началото на 2022 г. и засегнатите птици е представена в Таблица 1 (светлосиньо - диви птици и птици в плен; оранжево – сезон есен-зима) и Карта 1:

№	Област	Населено място	Вид птици	Дата на потвърждаване	Брой засегнати птици
ADIS/1	Хасково	с. Жълти бряг	пекински патици	12.1.2022	5 800
ADIS/2	Добрич	с. Фелдфебел Денково	домашни птици	25.1.2022	99
ADIS/NON-P-1	Бургас	Бургас	Къдроглав пеликан	28.1.2022	1
ADIS/3	Хасково	с. Брод	кокошки-носачки	31.1.2022	4 000
ADIS/4	Пловдив	Асеновград	кокошки-носачки	28.3.2022	177 440
ADIS/NON-P-2	Бургас	Бургас	Сврака	8.4.2022	1
ADIS/5	Бургас	с. Черни връх	домашни птици	8.4.2022	40
ADIS/6	Пловдив	с. Богданица	кокошки-носачки подрастващи кокошки-носачки	14.4.2022	87 832
ADIS/7	Стара Загора	с. Еленино	кокошки-носачки	21.4.2022	12 250
ADIS/8	Плевен	Славяново	развъдни стада бройлери	27.4.2022	34 589
ADIS/9	Плевен	Славяново	патици мюлари	27.4.2022	19 741
ADIS/10	Плевен	Славяново	патици мюлари	27.4.2022	27 877
ADIS/11	Плевен	Славяново	бройлери	27.4.2022	71 811
ADIS/12	Плевен	Славяново	пекински патици	29.4.2022	66 617
ADIS/13	Плевен	Славяново	пекински патици	29.4.2022	99 200
ADIS/14	Плевен	Славяново	патици мюлари	3.5.2022	28 796
ADIS/15	Плевен	Славяново	кокошки-носачки	3.5.2022	15 960
ADIS/16	Плевен	с. Вълчитрън	пекински патици	3.5.2022	34 850
ADIS/17	Габрово	Севлиево	бройлери	4.5.2022	15 755
ADIS/18	Габрово	Севлиево	пекински патици - родители	4.5.2022	16 118
ADIS/NON-P-3	Плевен	Славяново	врабче и кукумявка	11.5.2022	2
ADIS/19	Добрич	с. Стефаново	патици мюлари	9.6.2022	3 200
ADIS/20	Хасково	с. Криво поле	кокошки-носачки	21.10.2022	19 000

Таблица 1: Информация за констатираните огнища на заболяването ВПИП в България през 2022 г.

Надзорът при диви птици продължава да бъде слабо звено (с изключение на област Бургас) в системата за мониторинг, подготвеност и ранно предупреждение за ВПИП и продължава работата по прилагане на мерки и търсене на нови решения за неговото засилване.

Карта 1: – Разпространение на високопатогенна инфлуенца по птиците на територията на България през 2022 г. – сезон 2021-22 г. (син цвят) и сезон 2022-23 г. (червен цвят).

 кокошеви птици;
 патици;
 птици в плен;
 диви птици.

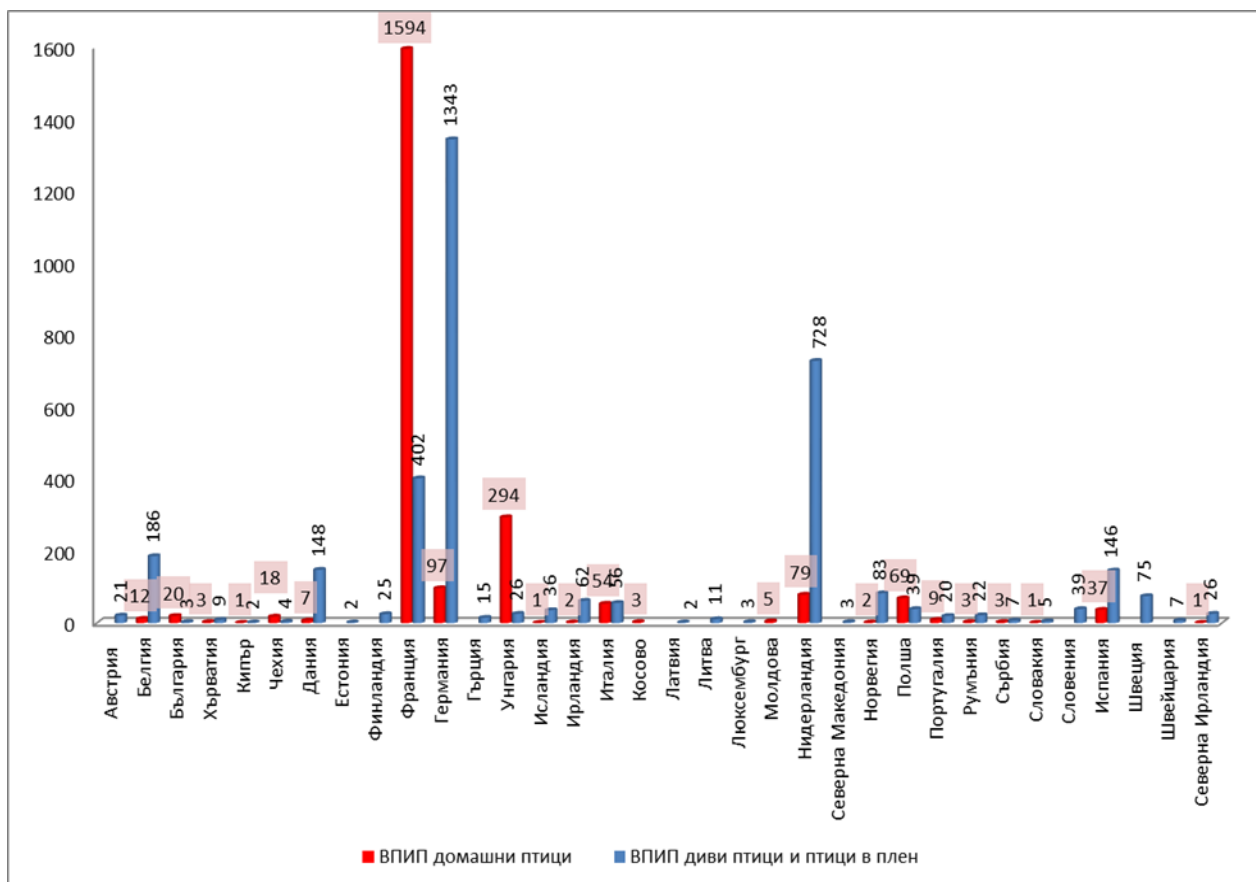
2. Разпространение на заболяването ВПИП в Европа:

От началото на 2022 година на територията на Европа общият брой на обявените огнища на заболяването ВПИП е 5 881 (с 29 % повече от 2021 г.), от които 2 322 (с 25% повече от 2021 г.) са при домашни птици (само в огнищата са засегнати общо 38 852 575 бр. птици, като редица държави предприеха принудително превантивно умъртвяване в птицевъдни обекти в ограничителни зони, определяне на допълнителни разширени ограничителни зони, намаляване плътността на населване в рискови зони и др. драстични мерки за ликвидиране на заболяването). При диви птици и отглеждани диви птици в плен огнищата са 3 559 (с 32 % повече от 2021 г.).

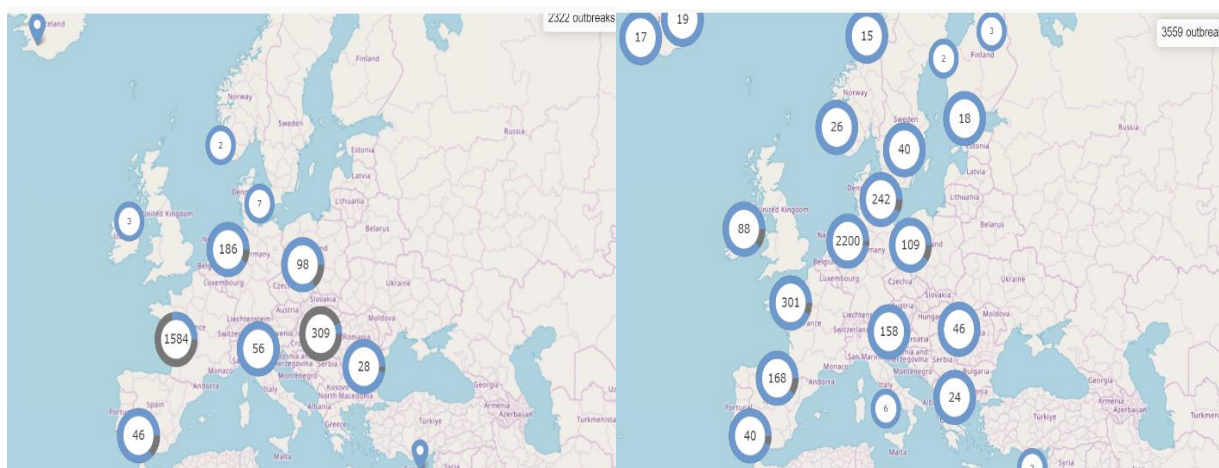
През 2022 г. от ВПИП са засегнати 35 държави (Албания, Австрия, Белгия, България, Хърватия, Кипър, Чехия, Дания, Естония, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Исландия, Ирландия, Италия, Косово, Латвия, Литва, Люксембург, Молдова, Нидерландия, Северна Македония, Норвегия, Полша, Португалия, Румъния, Сърбия, Словакия, Словения, Испания, Швеция, Швейцария и Северна Ирландия), като в 11 от тях (Австрия, Естония, Финландия, Гърция, Латвия, Литва, Люксембург, Северна

Македония, Словения, Швеция и Швейцария) през 2022 г. заболяването е установено само при диви птици, а в Германия и Нидерландия броят на установените случаи е значителен, което показва много добра система за надзор при диви птици, като в Германия не само са установени най-много случаи при диви птици и птици в плен, но огнищата при домашни птици са с 38% по-малко от 2021 г., а това показва високо ниво на подготвеност и ранно предупреждаване. Отново най-много са огнищата при домашни птици във Франция (1 594 – 3 пъти повече от 2021 г., като най-засегнати за поредна година са няколко региона в западната част на страната с интензивно развито птицевъдство, поради което Франция е разработила и вече прилага специален план за контрол и ликвидиране на заболяването с по-строги мерки от приложимото законодателство на ЕС в рисковите региони, като работи активно и по включването на ваксинацията като инструмент за борба със заболяването), следвана през 2022 г. от Унгария (294), Германия (97) и Нидерландия (79). При диви птици най-много огнища са установени съответно в Германия (1 234), следвана от Нидерландия (679), Франция (301) и Белгия (168).

Засегнатите държави в Европа, обявили огнища на ВПИП през 2022 г. и броя на огнищата в тях, съответно при домашни и диви птици и птици в плен са илюстрирани на Графика 1 и Карта 2:

Графика 1: Брой на огнищата на ВПИП в Европа за 2022 г.

Карта 2: – Разпространение на високопатогенна инфлуенца по птиците на територията на Европа за периода 01.01.2022 до 31.12.2022 г. при домашни птици (2.1.) и при диви птици и птици в плен (2.2.) (източник ADIS)

Епидемиологичната обстановка по отношение на ВПИП през последните години е изключително влошена не само на територията на ЕС, но и на територията на Азия и Северна Америка. През 2022 г. в Европа се наблюдава най-тежкото разпространение на ВПИП, тъй като напрежението на вируса в популацията на дивите птици се запази дори през нискорисковия летен сезон. Поради тази причина за първи път разделението между пролетния и есенно-зимния сезон се определя от Европейската комисия като условно, поради непрекъснатото през 2022 г. възникване на огнища, както при дивите, така и при домашни птици на територията на ЕС. Все още основно циркулира щам H5N1. Наблюдава се завишена смъртност вече и при дивите птици, като се засягат не само мигриращите диви птици, но и дивите птици, които живеят и/или се размножават в Европа и продължителното персистиране на вируса в околната среда увеличава риска за птицевъдните стопанства. Затова Европейската комисия настоява държавите членки да поддържат засилени мерки за биосигурност (със специално внимание във високо рискови райони с голяма концентрация на птицевъдни обекти (особено ако се отглеждат кокошеви и водоплаващи птици в голяма близост), и през които преминават пътищата на мигриращите птици, включително райони с огнища на ВПИП от предишни години), отглеждане на птиците на закрито и повишаване на осведомеността сред заинтересованите страни по отношение на заболяването, като фермерите следва да уведомяват за всяко отклонение в производствените показатели, не само при явни прояви на характерните клинични признаци. С оглед предстоящата пролетна миграция на дивите птици, подготвеността трябва да бъде на високо ниво с акцент върху надзора при домашни и диви птици с цел ранно откриване на заболяването на територията на България.

II. АФРИКАНСКА ЧУМА ПО СВИНЕТЕ (АЧС):

1. Република България:

➤ Надзор на болестта при домашни свине:

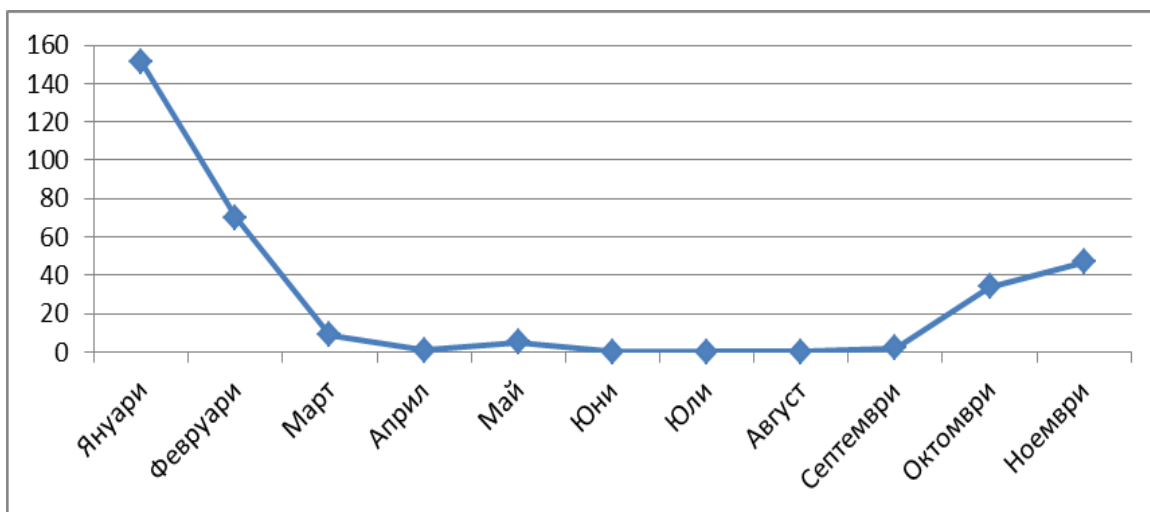
От началото на 2022 г. по данни на информационната система за болести по животните на ЕК (ADIS) са обявени 2 огнища на заболяването при домашни свине (с 67% по-малко от 2021 г.), като не са засегнати ферми (едното е в обект тип „лично стопанство“, а при другото животното е намерено мъртво). Общият брой на засегнатите свине е **6 бр.** и огнищата са само в граничната югозападна част на страната и само в област Благоевград, като в края на януари 2023 г. изтичат 12 месеца без огнища на АЧС при домашни свине на територията на страната.

ADIS ref. №	Област	Населено място	Тип обект	Дата на потвърждаване	Брой животни
BG-ASF-2022-00155	Благоевград	с. Кръстилци	Неприложимо	14.1.2022	1
BG-ASF-2022-00122	Благоевград	с. Кавракирово	Лично стопанство	27.1.2022	5

Таблица 2: Информация за констатираните огнища на заболяването АЧС в България през 2022 г. при домашни свине

➤ Надзор на болестта АЧС при диви свине:

От началото на 2022 г. на територията на страната броят на регистрираните огнища на АЧС при диви свине е **387** в съответствие с Информационната система на ЕС за болести по животните (ADIS), като засегнати са общо 537 диви свине, основно установени при активен надзор (517 при лов) и 20 установени при пасивен надзор (положителни намерени трупове на диви свине). При 8,8% от положителните диви свине се установява вируса на АЧС, а останалите са серопозитивни. Това показва развитие на ендемичност и трайно присъствие на заболяването в популацията на дивите свине, включително в околната среда. В съответствие с данните от модул Лов за периода от 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г. за изследване за АЧС са изследвани над десет хиляди броя проби от диви свине, като положителните са около 3,12% (или с около 1,64% е намаляло разпространението на заболяването при дивите свине в сравнение с 2021 г.). Броят на постъпилите проби е най-голям през ловния сезон, съответно и броят на установените положителни случаи.

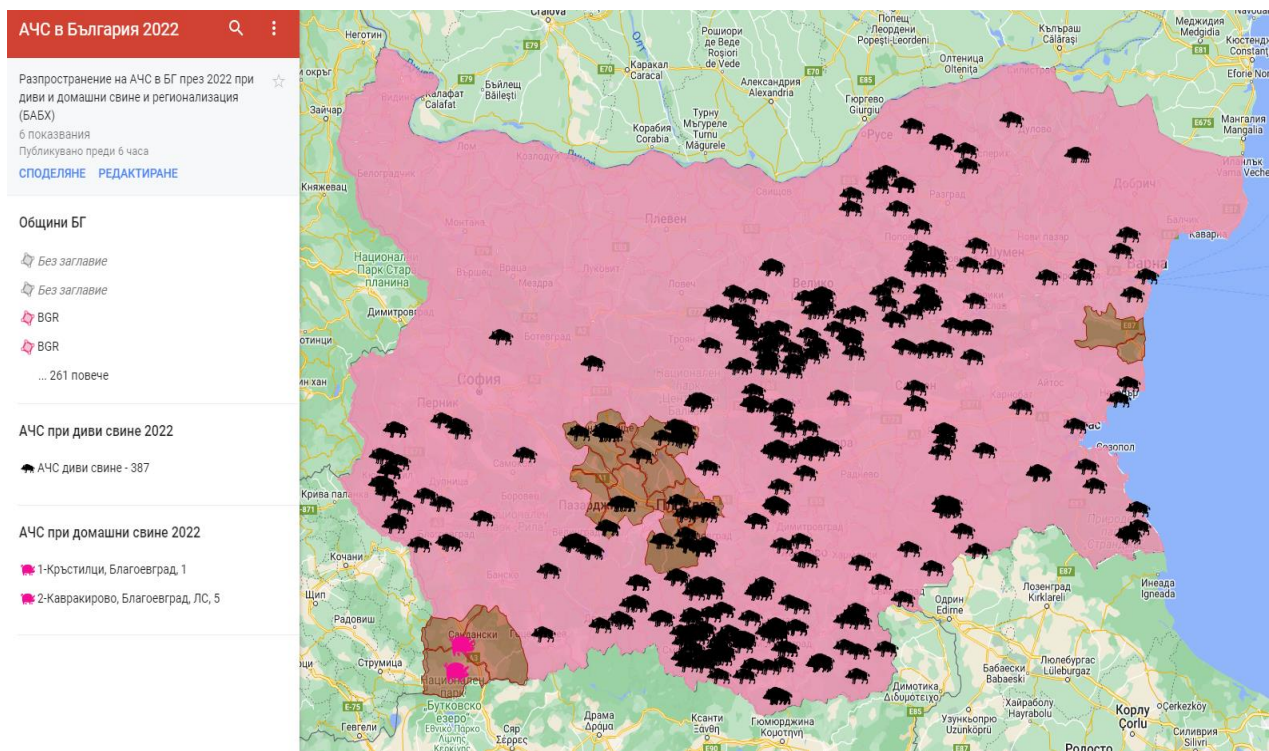

Графика 2: Разпределение на броя на установените огнища при диви свине на месечна база през годината.

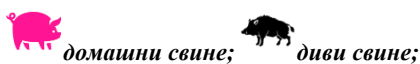
Данните, илюстрирани на Графика 2 показват ясно изразена сезонност, което се обяснява с ловния сезон за дива свиня в страната, който обикновено е от 01-ви октомври до 15-ти януари.

От 2020 г. на територията на страната се изпълнява План за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването Африканска чума по свинете в България, одобрен от Министерския съвет (Решение № 43 от 24 януари 2020 за 2020 г. и Решение № 313 от 9 април 2021 за периода 2021 – 2023 г.) с цел превенция, ограничаване на разпространението и щетите, които нанася заболяването и постепенното му ликвидиране от територията на страната, в който са описани отговорните структури/заинтересовани страни и дейностите, които се предприемат на територията на граничните зони, пътната мрежа, горските/национални паркове, както и в животновъдните обекти (включително лични стопанства) и други обекти с епизоотично значение. В резултат от изпълнението на плана още през първата година се отчете спад с 45% на регистрираните огнища и с 46 % по-малко засегнати животни за разлика от 2019 г. при 19 огнища, установени при домашни свине и 533 при диви свине в края на 2020 г., като системното изпълнение на мерките показва намаляване на огнищата при домашни свине 3 пъти (6 огнища) и почти два пъти при диви свине в края на 2021 г. (318 огнища), като тенденцията през 2022 г. продължава и разпространението на АЧС е илюстрирано на карта 3:

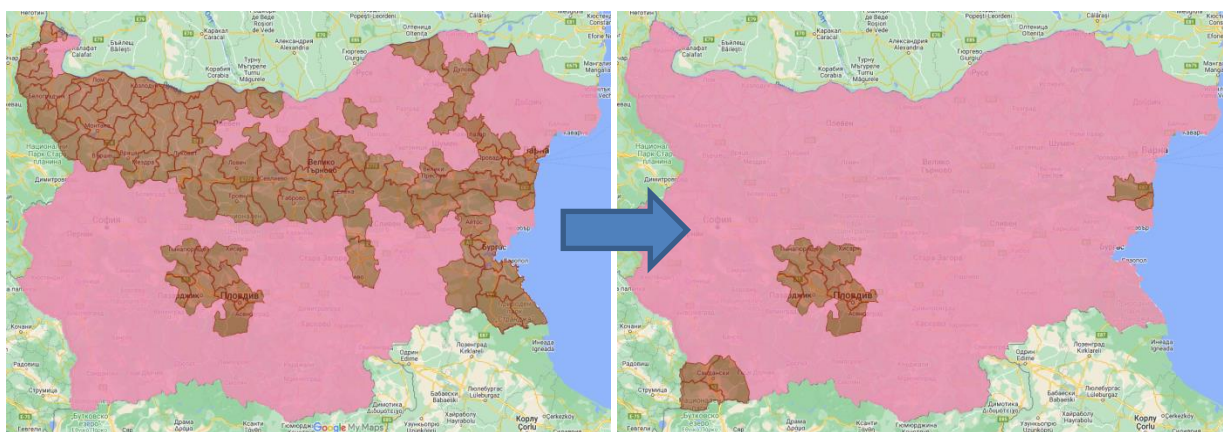

Карта 3: – Разпространение на африканска чума по свинете на територията на България през 2022 г. – в розов цвят са общини в част II (зони с огнища при диви свине), а в кафяв цвят общини в част III (зони с огнища при домашни свине) от Приложение I към Регламент (ЕС) 2021/605.

Регламент за изпълнение (ЕС) 2021/605 на Комисията от 7 април 2021 година за определяне на специални мерки за контрол във връзка с Африканска чума по свинете осигурява подход за регионализация, който се прилага в допълнение към мерките за контрол на болестта и съдържа списък с ограничителните зони в държавите членки, засегнати от огнища на АЧС, или в риск поради близост до огнища. Тези ограничителни зони се разграничават според епидемиологичната обстановка и степента на риска от АЧС и се класифицират като ограничителни зони I (зони в риск), II (огнища при диви свине) и III (огнища при отглеждани (домашни) свине), като ограничителна зона III включва областите с най-високата степен на риск от разпространение и ограничителните мерки са най-тежки. Понастоящем територията на България попада в зони в част II и III, като през 2021 г. и 2022 г. положените усилия за ликвидиране на заболяването, прилагането на законодателството на ЕС и действащото национално законодателство, включително направените инвестиции за повишаване на биосигурността в свиневъдните обекти дадоха резултат в прекатегоризиране от част III в част II на значителна част от територията на Северна България. В част III към момента остават само 3 общини в област Благоевград (Сандански, Струмяни и Петрич поради двете огнища при домашни свине, възникнали през януари), по 5 общини съответно в област Пазарджик (Пазарджик, Панагюрище,

Лесичево, Септември и Стрелча) и Пловдив (Хисар, Съединение, Марица, Родопи и Пловдив) и 2 общини в област Варна (Бяла и Долни Чифлик).

Карта 4: – Промени в регионализацията за България през 2022 г. – в розов цвят са общини в част II (зони с огнища при диви свине), а в кафяв цвят общини в част III (зони с огнища при домашни свине) от Приложение I към Регламент (ЕС) 2021/605, като на карта 4.1. и 4.2. е изобразена приложимата регионализация за 2022 г. преди и след Регламент за изпълнение (ЕС) 2022/440 на Комисията от 16 март 2022 година за изменение на приложение I към Регламент за изпълнение (ЕС) 2021/605.

Проектът на нов Регламент за изпълнение на Комисията за определяне на специални мерки за контрол на болестта Африканска чума по свинете и за отмяна на Регламент за изпълнение (ЕС) 2021/605 ще влезе в сила на 21-ви април 2023 г. С новия регламент Европейската комисия наложи по-строги мерки за управление на риска с цел ликвидиране на заболяването на територията на ЕС и уверения на търговските партньори от трети страни в мерките за контрол и ликвидиране на АЧС в ЕС и прилаганите принципи на регионализация. Тези по-строги мерки целят ограничаване на движенията/търговията в по-строга степен и в рамките на ограничителните зони (особено при зони в част III), за да се засили стремежът на държавите членки и операторите да ликвидират заболяването и като начало се цели ерадикация на АЧС при домашни свине на територията на ЕС. Непреработени продукти от неотговарящи на изискванията ферми ще получат специална здравна маркировка до преминаване на преработки, ограничаващи риска и ще бъдат подложени на съответните ограничения за реализация на пазара. Тъй като контролът на разпространението при диви свине е по-сложен, за което допринася и обстоятелството, че популацията в Европа е свързана между отделните държави, в допълнение по отношение популацията на дивите свине се предвиждат хармонизирани мерки за управление, като всяка държава членка следва да изготви и прилага „Национален план за действие за диви животни от рода на свинете, за да се избегне разпространението на АЧС в Съюза“. Като се вземат предвид трудностите в борбата със заболяването при дивите свине (включително липсата на ваксина) и трайното му установяване в популацията и околната среда, основната цел за опазване на домашните свине е насочена към предотвратяването на директни/индиректни контакти между домашни и диви свине.

Това е основно предизвикателство за запазване на типични автохтонни, местни, ценни и редки породи свине, каквито са Източнобалканските свине, които традиционно се отглеждат пасищно.

2. Разпространение на заболяването АЧС в Европа:

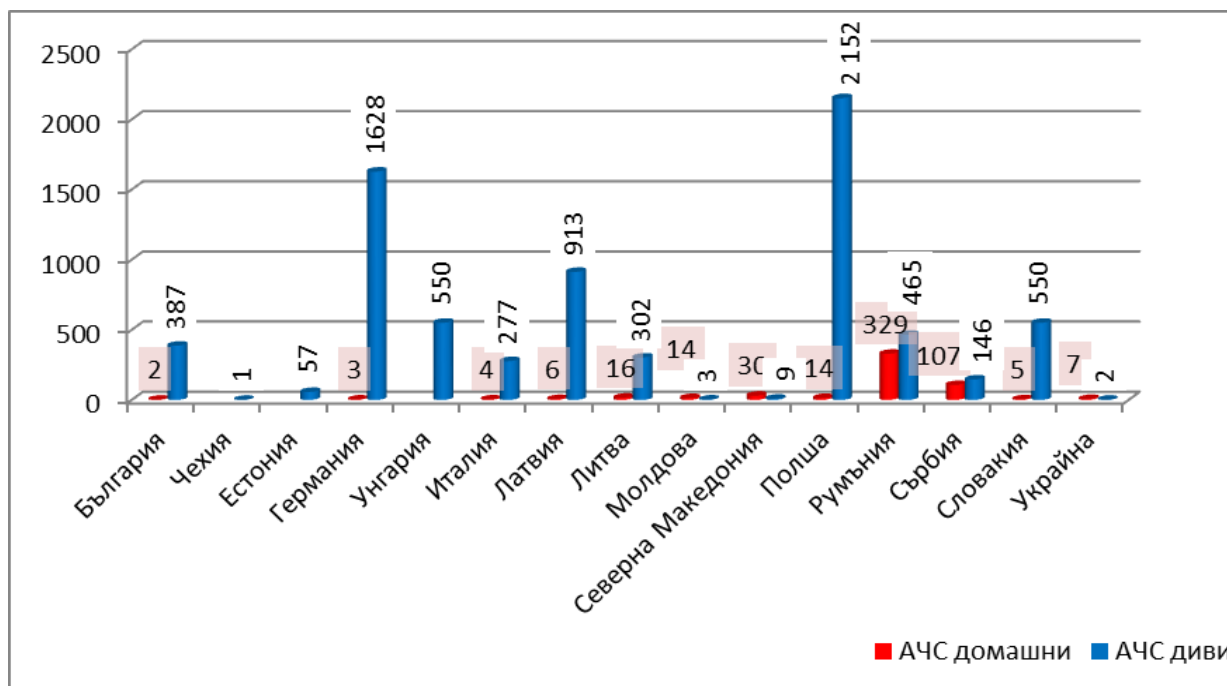
От началото на 2022 година на територията на Европа общият брой на обявените огнища на заболяването АЧС е 7 979 (с 43 % по-малко в сравнение с 2021 г.), от които 537 (със 71 % по-малко в сравнение с 2021 г.) са при домашни свине (засегнати са общо 232 054 свине, с 86% по-малко от засегнатите през 2021 г. като 38% от огнищата са в обекти с до 10 бр. свине) и 7 442 (с 39 % по-малко в сравнение с 2021 г.) при диви свине.

Броят обаче на засегнатите държави през 2022 г. се увеличи на 15 (първи огнища бяха установени и при домашни и при диви свине в Република Северна Македония, включително в гранични с България области и по-конкретно област Благоевград, също така заболяването отново проникна сред диви свине в Чехия с установено едно положително диво прасе, потвърдено на 02.12.2022 г., след последния случай през април 2018 г., като Чехия беше първата държава членка успяла да ликвидира напълно заболяването). От останалите засегнати държави членки Унгария и Естония имат само огнища при диви свине през 2022 г., като мерките в Унгария за поредна година успяват да предпазят популацията на домашните свине при значителен брой на огнищата при диви свине.

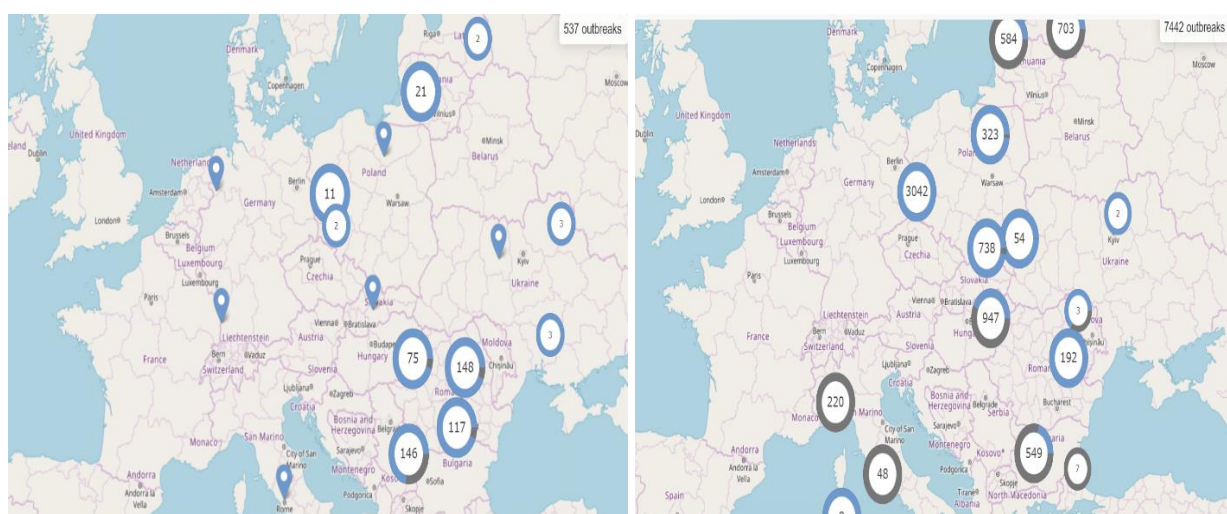
Отново най-много са огнищата при домашни свине в Румъния (329, но са намалели с приблизително 80% в сравнение с 2021 г.), следвана от Сърбия (107 – трикратно увеличение в сравнение с 2021 г.) и Северна Македония (първо навлизане на АЧС с 30 огнища за годината). Полша, която беше на трето място през 2021 г. е успяла драстично да намали броя с почти 89% и за цялата 2022 г. са възникнали 14 огнища при домашни свине. Но по броя на огнищата при диви свине Полша отново е на първо място (2 152 огнища), въпреки че и при тях епизоотологичната обстановка е подобрена, но само с 24% в сравнение с 2021 г. На следващо място по брой на огнищата при диви свине се нарежда Германия с 1 628 огнища при диви свине, които са с 26% по-малко от 2021 г., като един от основните елементи в стратегията на Германия за борба с АЧС при диви свине е изграждането на стотици километри временни и постоянни огради около заразените зони. Латвия се нарежда на трето място, където се наблюдава почти трикратно увеличение на огнищата при диви свине до 913 за 2022 г., а на следващо място се нареждат Словакия и Унгария с по 550, но в пъти по-малко от 2021 г. и Румъния с 465 огнища, при която се отчита намаление с почти 56 % в сравнение с 2021 г.

Влошена епизоотологична обстановка с увеличен брой на огнищата при диви свине през 2022 г. освен в Латвия, се наблюдава и в Литва, но най-вече в Италия (с 95 %, където заболяването проникна в континенталната част в края на 2021 г.).

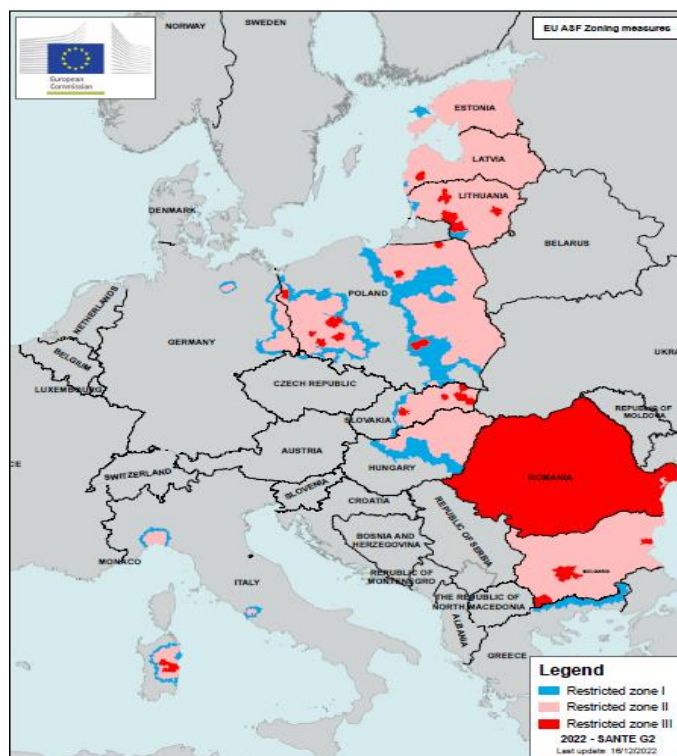
Засегнатите държави в Европа, обявили огнища на АЧС през 2022 г. и броя на огнищата в тях, съответно при домашни и диви свине, са илюстрирани на Графика 3 и Карта 6:

Графика 3: Брой на огнищата на АЧС в Европа за 2022 г. при диви и домашни свине

Карта 6: – Разпространение на африканска чума по свинете на територията на Европа при домашни свине (6.1) и диви свине (6.2) за периода 01.01.2022 до 31.12.2022 г. (източник ADIS).

Карта 7: Регионализация във връзка с разпространението на АЧС в Европа в съответствие с последното изменение на Приложение I към Регламент (ЕС) 2021/605 за 2022 г. Ограничителни зони I са в син цвят (зони в риск), II в розов цвят (огнища при диви свине) и III в червен цвят (огнища при отглеждани (домашни) свине). Източник: ЕК.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

През 2022 г. епизоотологичната обстановка на територията на страната продължава да е неблагоприятна основно по отношение на заболяванията АЧС и ВПИП.

По отношение на ВПИП се наблюдава известно увеличаване броя на огнищата при домашни птици (9 през 2020 г., 14 през 2021 г. и 20 през 2022 г.), но следва да се има предвид, че съгласно становища на Европейския орган по безопасност на храните и анализите на Европейската комисия през сезон 2021-2022 г. и настоящия сезон 2022-2023 г. се наблюдава най-сериозната епидемия от ВПИП на територията на Европа, като за първи път през 2022 г. разделението между пролетен и есенен сезон е условно поради непрекъснато възникналите огнища и през летния сезон. Въпреки това след месец юни 2022 г. на територията на България е възникнало само едно огнище при домашни птици, което е положителна тенденция, и за да се запази следва да се поддържа високо ниво на биосигурност и подготвеност и система за надзор, гарантираща ранно откриване, особено във високорискови райони (където има концентрация на диви птици и на обекти за домашни птици) и обекти, в които неколккратно продължават да се установяват огнища.

По отношение на АЧС координираният подход, системното изпълнение на План за контрол и предотвратяване разпространението на заболяването АЧС в Република България от 2020 г., чието изпълнение продължава и през 2023 г. включително и предприетите мерки за подобряване на контрола, са довели до драстично намаляване на огнищата при домашни свине до две, като в края на януари 2023 г. изтичат 12 месеца без огнища на АЧС при домашни свине, което дава надежда, че заболяването може да бъде ликвидирано на територията на страната при домашни свине със съответните облекчения в ограничителните мерки за търговията. Рискът по отношение на АЧС остава висок поради повсеместното разпространение на заболяването в популацията на дивите свине в Европа, включително при дивите свине на територията на България и особено тежката епизоотологична обстановка в съседна Румъния, Сърбия, Северна Македония. Необходимо е усилията за ликвидиране на заболяването АЧС да продължат, като се спазват мерките за биосигурност с акцент върху строги мерки за предотвратяване директни/индиректни контакти между домашни и диви свине и да се прилага интегриран подход по отношение на популацията на дивите свине в България и съседните държави. Все още е предизвикателство опазването на популацията Източнобалкански свине поради специфичния начин на традиционно отглеждане.